

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

Inleiding

Dé crisis ging recent haar vijfde levensjaar in. Wat begon met de val van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers, eindigde in de zwaarste economische recessie sinds de jaren '30. Eigenlijk zijn we getuige van meerdere crises – of beter gezegd een crisis in verschillende stadia. De eerste fase van de crisis was die van de *bancaire crisis*, waarbij de val van één enkele bank aanleiding gaf tot een mondiale bancaire crisis. Ook in België ging al onze grote banken op de fles – denk hierbij maar aan Dexia en Fortis. Dé crisis ging een tweede fase in tijdens het voorjaar van 2009: de *economische crisis*. Toen werd de impact op de 'reële economie' pas echt duidelijk. Alle grote Europese economieën – alsook de Verenigde Staten – werden geconfronteerd met een zware terugval in de economische activiteit. In de eerste twee kwartalen van 2009 kromp de Belgische economie met gemiddeld meer dan 5%. Ten slotte ging in het voorjaar van 2010 een nieuwe fase van start: deze van de *budgettaire crisis*. Overheden over de hele wereld moesten de budgettaire last dragen van zowel de mondiale economische crisis als van de redding van de banking. Verschillende landen met 'zwakke economische fundamenteën' kwamen in ademnood. Het meest pijnlijke voorbeeld is de 'Griekse tragedie' die sinds al meer dan twee jaar voltrekt.

Tegen de achtergrond van dé crisis voltrekt zich een fundamentele versnelling in de Europese integratie. Verschillende nieuwe plannen en initiatieven volgen elkaar in ijl tempo op. Allereerst was er nood aan een opvolger voor de Lissabonstrategie, deze strategie zette voor 10 jaar de beleidsprioriteiten voor de EU uit. In het voorjaar van 2010 zag zijn opvolger 'Europa 2020' het licht. Op verschillende domeinen werden ambitieuze doelstellingen gezet – al mocht het sociale nog iets prominenter aanwezig zijn. Daarnaast vroeg dé crisis om een sterk Europees ingrijpen. In die context kwamen de hervormingen in de Europese Unie – en dan vooral binnen de eurozone¹ – in een stroomversnelling terecht. In het institutioneel moeras dat de Europese Unie soms lijkt te zijn, zagen verschillende initiatieven het licht: het Europact Plus, het Begrotingspact, de 'Sixpack', de 'Twopack' ... Op het moment van schrijven lijken de hervormingen nog geen eindpunt te hebben bereikt. Toch wenst deze brochure de BBTK-secretaris, -délégué en -militant wegwijs te maken in de huidige stand van zaken. Waar nodig wordt de historiek en de context geschetst. Het mag duidelijk zijn dat de BBTK kritisch staat ten opzichte van de manier waarop dé crisis tot op heden is aangepakt op Europees niveau. Op verschillende vlakken staat ons sociaal model ter discussie – denk bijvoorbeeld maar aan de EU-aanbeveling om ons automatisch indexeringsmechanisme te herzien. Op het einde geven wij aan dat er ook een andere weg mogelijk is, namelijk die van het sociaal én democratisch Europa waarbij lonen en sociale uitgaven niet enkel als 'kost' worden aanzien, maar ook als instrumenten van koopkracht en herverdeling.

Bij het opstellen van deze brochure werd getracht om de zaken zo helder en eenvoudig mogelijk uit de doeken te doen. Het moet iedereen in staat stellen om door de Europese bomen nog het bos te zien. Achteraan deze brochure vindt u ook een overzicht van de meest gebruikte termen. Ten slotte

¹ De eurozone is de groep van landen die de euro als munt gebruiken. Voor alle duidelijkheid: niet alle lidstaten van de Europese Unie hanteren de euro.

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

nog even vermelden dat deze brochure regelmatig zal worden geüpdate. Deze versie dateert van januari 2013.

Context: dé crisis

De Europese institutionele hervormingen die we nu zien, zouden er nooit zijn gekomen zonder de diepe sociaaleconomische crisis waarin we ons nog steeds bevinden. De achtereenvolgende stadia van dé crisis maakten telkens nieuw Europees optreden noodzakelijk. De Europese economische plannen ontstonden hierbij niet vanuit een blauwdruk, maar zijn vaak een optelsom van initiatieven die zich leken op te dringen door de context. Tijdens elke fase van de crisis verschilde de Europese aanpak en telkens werden andere klemtonen gelegd. Toch is er doorheen de jaren een dominante lezing van dé Europese crisis gegroeid die als een rode draad doorheen de hervormingsplannen loopt. Precies op dat niveau loopt het volgens de BBTK al goed fout, waarover later meer.

Tijdens de eerste fase van de crisis – het najaar van 2008 en het voorjaar van 2009 – stond alles in het teken van de redding van het Europees bancaire stelsel. De Europese landen grepen rechtstreeks – via nationalisaties – of onrechtstreeks – via garantiesystemen – in om hun banken van de ondergang te redden. Op het vlak van begrotingsdiscipline kneep de Europese Unie een oog dicht. Het voorkomen van een volledige economische implosie was de eerste en voornaamste opdracht. Ook de aanvankelijke reactie op de economische crisis die begon in het voorjaar van 2009 legde minder de nadruk op budgettaire discipline en benadrukte het belang van economische stabilisering en relance via sociale uitgaven en fiscale stimuli². Kenmerkend hierbij was het *Europees economisch herstelplan* dat de nadruk legde op de economische groei, ook al ging dat ten koste van een conservatief budgettair beleid. Het plan voorzag in een onmiddellijke budgettaire stimulus van 1,5% van het BNP en stelde het belang van langetermijninvesteringen voorop. Ordewoorden waren toen solidariteit en sociale rechtvaardigheid. Ook doorheen 2009 zag Europa de oplopende begrotingstekorten door de vingers. Maar daar kwam abrupt een einde aan sinds de start van het ‘Grieks drama’ dat nu al meer dan twee jaar aansleept. Meteen ging een derde fase van dé crisis van start – die algemeen benoemd wordt als ‘eurocrisis’ of ‘schuldencrisis’.

In het voorjaar van 2010 bleek dat het Grieks begrotingstekort niet 6% van het BNP was – zoals eerder gezegd – maar opgelopen was tot meer dan 12% van het BNP. Met het faillissement van Dubai in het achterhoofd, rees de vrees dat ook landen binnen de eurozone hun schuld niet meer zouden kunnen terugbetalen. Dat gaf aanleiding tot een zekere mate van *‘selffulfilling prophecy’*: de verwachting dat Griekenland zijn schuld niet meer zou kunnen terugbetalen gaf aanleiding tot meer schulden. De slechte kredietstatus zorgde ervoor dat Griekenland slechts zijn schuld kon herfinancieren mits een hoge rente. In de loop van 2010 zagen dan ook de eerste Europese hulpfondsen het licht – zij het nog tijdelijk van aard. Deze gelden werden beheerd door een ‘trojka’ van de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en het Internationaal Muntfonds. Steun ging

² Fiscale stimuli slaan op extra begrotingsmiddelen die worden vrijgemaakt om de economie te stabiliseren en te stimuleren. De term fiscaal impliceert niet dat het noodzakelijkerwijs om belastingkortingen gaat.

gepaard met sterke conditionaliteiten. Later moesten ook Ierland, Portugal en (deels) Spanje middelen uit één van de fondsen ontvangen. Gaandeweg veranderde de Europese Unie het geweer van schouder en werd – onder invloed van ‘Merkozy’³ – de Europese crisis herverpakt tot ‘eurocrisis’ of ‘schulden crisis’. Budgettaire discipline en competitiviteit werden sindsdien een obsessie.

Sinds het voorjaar van 2010 zagen een hele hoop nieuwe initiatieven het licht: het Europact Plus, het Begrotingspact, de ‘Sixpack’ en ten slotte de ‘Twopact’. Alle beleidsvoorstellen vallen terug op eenzelfde interpretatie van de oorzaken van dé crisis: te weinig begrotingsdiscipline en te weinig competitiviteit. We zullen verder beargumenteren dat deze interpretatie te kort schiet. Parallel hiermee ging ook de Europa 2020 strategie van start die de mislukte Lissabonstrategie nieuw leven moest inblazen. De ‘methode’ om de vooruitgang van de lidstaten inzake begrotingen, competitiviteit en de EU2020-doelstellingen op te volgen werd het ‘*Europees semester*’ gedoopt – een beleidscyclus van zes maanden waarin alle lidstaten worden ‘doorgelicht’. In deze brochure wordt achtereenvolgens de Europa 2020 strategie, de contouren van het Europees economisch bestuur en het Europees semester uit de doeken gedaan.

De Europa 2020 strategie

Sinds de eeuwwissel ontstond de gewoonte binnen de Europese Unie om te werken met grote 10-jarenplannen. In maart 2000 zag de zogenaamde ‘*Lissabonstrategie*’ het licht – genoemd naar de plaats waar de Europese top toen plaats vond – die zich tot doel stelde om van Europa de meest ‘concurrentiële en dynamische kenniseconomie’ te maken. Centrale doelstellingen waren het bereiken van een arbeidsmarktparticipatie van 70% - m.a.w. 70% van de mensen op actieve leeftijd moeten aan de slag – en het realiseren van een jaarlijkse economische groei van 3%. De Lissabondoelstellingen bakende in het zelfvertrouwen en optimisme dat typerend was voor de millenniumwisseling. In theorie bestond de strategie uit drie gelijkwaardige pijlers: het economische, het sociale en het ecologische. Opmerkelijk hierbij was de retoriek dat Europa stappen moest ondernemen om de armoede tegen 2010 uit te roeien. Ondertussen weten we echter beter: armoede werd zeker niet uitgebannen in Europa en dé facto werden vooral de economische doelstellingen nagestreefd. De neoliberal oriëntering kwam er vooral – of toch ten minste expliciet – met het zogenaamde ‘Kok-rapport’ uit 2004, genoemd naar de voormalige Nederlandse premier die de werkgroep voorzat. Voortaan werden enkel de economische doelstellingen prioritair.

In het voorjaar van 2010 werden de lijnen uitgezet voor de opvolger van de Lissabonstrategie: *Europa 2020*. Voortaan werd ‘slimme, duurzame en inclusieve groei’ het devies. Centraal staan vijf hoofddoelstellingen op het vlak van werkgelegenheid, onderzoek en ontwikkeling, milieu, onderwijs en armoede. Voor het eerst in de geschiedenis bevat de strategie ook een becijferde armoededoelstelling – al kan er ook worden betreurd dat het sociale zich grotendeels beperkt tot

³ Term die gebruikt wordt in de media om de Frans-Duitse as te benoemen nog tijdens het presidentschap van Nicolas Sarkozy. Deels is de term misleidend, aangezien Frankrijk en Duitsland het zeker niet over alle onderwerpen eens zijn.

deze target. Elk jaar moeten de lidstaten een voortgangsrapport schrijven over de vooruitgang die ze maken. Dat rapport moet bij de Europese Commissie worden ingediend voor eind april en worden de 'nationale hervormingsprogramma's' genoemd. Deze hervormingsprogramma's vormen opgesteld aan de hand van tien 'geïntegreerde richtlijnen' – die een meer concrete invulling geven aan de EU2020-strategie. Elk jaar stelt de Commissie ook een rapport op en doet aanbevelingen. Aan het niet-naleven van deze Europese targets zijn geen boetes verbonden. Er is een sterke link tussen de Europa 2020 strategie en het vernieuwd Europees economisch bestuur, aangezien ze samen worden opgevolgd door middel van het Europees semester – zie verder.

EU 2020: vijf hoofddoelstellingen

Target 1. Werkgelegenheid: 75% van de bevolking tussen 20 en 64 aan het werk.

Target 2. Onderzoek aan ontwikkeling: uitgaven naar 3% van het BNP.

Target 3. Klimaat en energie: 20% minder uitstoot van broeikasgassen, 20% hernieuwbare energie en een toename van 20% inzake energie-efficiëntie.

Target 4. Onderwijs: streven naar minder dan 10% vroegtijdige schoolverlaters en 40% van de bevolking tussen de 30- en 34-jarigen moet over een diploma tertiair onderwijs beschikken.

Target 5. Armoede en sociale inclusie: het aantal personen met een risico op armoede of sociale exclusie moet afnemen met 20 miljoen.

Geïntegreerde richtlijnen Europa 2020

Richtlijn 1. De kwaliteit en de duurzaamheid van de publieke financieën veilig stellen – er wordt hierbij een verwijzing gemaakt naar een maximaal structureel tekort van 0,5% van het BNP.

Richtlijn 2. Het voorkomen van macro-economische onevenwichten (waaronder handelstekorten –en overschotten). Systemen van loononderhandelingen moeten in die zin worden herzien.

Richtlijn 3. De onevenwichten binnen de Eurozone verminderen. Er wordt ook opgeroepen dat de landen met een handelsoverschot – waaronder Duitsland – hun eigen private vraag stimuleren.

Richtlijn 4. Stimulering van onderzoek en ontwikkeling – de uitgaven van de lidstaten moeten naar 3% van het BNP.

Richtlijn 5. Stimuleren van de energie-efficiëntie en reductie van de broeikasgassen – herneming van target 3.

Richtlijn 6. Verbeteren van het ondernemersklimaat en het moderniseren van de industrie – onder meer door 'moderne' overheidsadministraties en het ondersteunen van KMO's.

Richtlijn 7. Toename van arbeidsmarktparticipatie en de vermindering van ‘structurele’ werkloosheid – aanpak van de ‘flexicurity’-aanpak.

Richtlijn 8. Klemtoon op een goed geschoold arbeidsbevolking door onder meer de nadruk te leggen op ‘levenslang leren’.

Richtlijn 9. De performantie verhogen van de onderwijsstelsels en het stimuleren van de participatie in het tertiair onderwijs – herneming van target 4.

Richtlijn 10. Het tegengaan van sociale uitsluiting en armoede.

De Europese aanpak van dé crisis

Zoals eerder vermeld gaf de diepe sociaaleconomische crisis van de recente jaren aanleiding tot een cascade van nieuwe Europese plannen en initiatieven. Vooral voor de lidstaten die de euro als munt hanteren – de zogenaamde ‘eurozone’ – staan grote veranderingen in de stijgers of zijn structurele wijzigingen al van kracht.

Belangrijk om het Europees hervormingstraject te duiden is het bestaan van een dominante lezing: de crisis binnen de eurozone is een gevolg van een te laks begrotingsbeleid en een gebrek aan competitiviteit in sommige lidstaten. Nochtans was de oorspronkelijke reactie op dé crisis van een heel ander allooi. Het Europees economisch herstelplan voorzag in een substantiële economische stimuli en benadrukte langetermijninvesteringen. ‘Ontsporende’ begrotingen werden toen niet als extreem problematisch aanzien. Symbolisch keerpunt in de crisisaanpak was de start van de Griekse schulden crisis in het voorjaar van 2010. Sindsdien veranderde de Europese Unie het geweer van schouder en werden – vooral onder druk van Duitsland – meer stringente begrotingsregels in de steigers gezet.

Een eerste element in die lezing van dé crisis is dat deze veroorzaakt werd door landen die een te groot begrotingstekort opbouwden. Modelvoorbeeld hierbij is Griekenland dat sinds zijn intrede in de euro (2001) systematisch tekorten vertoonde op zijn nationale begroting. Als klap op de vuurpijl hielp de Amerikaanse zakenbank Goldman Sachs zelfs om de financiële situatie van Griekenland op te smukken. In die redenering heeft Griekenland eigenlijk jarenlang geprofiteerd van zijn deelname aan de euro om ‘boven zijn stand te leven’. Een tweede cruciaal element in de dominante lezing is dat sommige lidstaten – vooral de Zuid-Europese landen – een gebrek aan competitiviteit vertonen. Getuige daarvan was het tekort op de handelsbalans die alle Zuid-Europese landen vertoonden voor de start van de crisis. Het gebrek aan export zou dan te wijten te zijn aan te hoge loonkosten en inflexibele arbeidsmarkten – waaronder de strenge ontslagbescherming. Deze visie op de crisis binnen de eurozone heeft aanleiding gegeven tot drie soorten initiatieven van de Europese Unie: deze die de nadruk leggen op het handhaven van de *begrotingsdiscipline*, initiatieven die de *competitiviteit* moeten stimuleren en ten slotte de uitbouw van *Europese solidariteit* – onder de vorm van de oprichting van een permanent Europees hulpfonds.

Echter al bij de lezing van dé crisis loopt het verkeerd en bijgevolg zullen de aangereikte oplossing niet werken. Dé crisis is niet veroorzaakt door te grote overheidsschulden, maar vooral door een teveel aan private schulden – vooral van bancaire aard. Bepaalde landen die nu Europese hulp ontvangen, hadden voor de crisis geen tekort op hun begroting. Toonvoorbeelden hierbij zijn Ierland en Spanje. De focus moet dus liggen op het beheersbaar houden van de private schulden door financiële instellingen te dwingen minder risico's te nemen. Een doortastende hervorming van het financieel stelsel is dan ook cruciaal. De nadruk leggen op 'beheersbare' overheidstekorten is bijgevolg onvoldoende. Daarnaast werkt de Europese aanpak – zeker op korte termijn – averechts. Dat is zeker het geval voor de Zuid-Europese landen die geconfronteerd worden met een *'besparingsparadox'*: als iedereen in een economie op hetzelfde moment probeert te besparen, dan bespaart er niemand. Immers, wanneer niemand nog geld uitgeeft, valt de economische groei terug en zijn nieuwe besparingen noodzakelijk om de begrotingsdoelstellingen te halen. Dat is de vicieuze cirkel waarin een aantal Zuid-Europese landen in terecht zijn gekomen. Ook de nadruk op competitiviteit verdient een stevige kanttekening. Het is inderdaad een feit dat de Zuid-Europese landen allen een tekort op de handelsbalans vertonen – lees ze importeren meer dan ze exporteren. Aan dat gebrek aan export moet iets gebeuren. Echter spelen ook andere elementen dan loonkost hierin een cruciale rol. Denk bijvoorbeeld maar aan de opleiding van de werknemers. Daarnaast staat tegenover het handelstekort in de Zuid-Europese landen een handelsoverschot in – vooral – Duitsland. Men kan dus ook stellen dat Duitsland medeschuldig is aan de onevenwichten in de eurozone door hun jarenlange loonmatiging. In een recente aanbeveling van de Europese Commissie wordt Duitsland dan ook aangemaand om de lonen in de exportsector te verhogen.

Meer begrotingsdiscipline

Regels voor de begrotingen van de lidstaten zijn niets nieuws in de Europese Unie. Alleen wil men nu de bestaande regels aanscherpen en wil men de naleving ervan meer afdwingbaar maken. Begrotingsnormen waren al opgenomen in het Verdrag van Maastricht (1992). De zogenaamde 'Maastrichtcriteria' fungeerden als toetredingsvoorwaarde tot de euro. In lijn met de Duitse soberheidstraditie werden de volgende normen afgesproken: een begrotingstekort kan maximaal oplopen tot 3% van het BNP, terwijl de overheidsschuld maximum 60% van het BNP mocht bedragen. In 1997 werden dezelfde criteria opgenomen in het Stabiliteits- en Groeipact. Ook het Europees toezicht op de begrotingen is niets nieuws. De facto werden echter deze regels niet nageleefd. Ironisch genoeg overtraden net Frankrijk en Duitsland de begrotingsregels in 2003, maar er volgde toen geen veroordeling door de Raad van ministers.

Sinds 2010 wil men nu die begrotingsregels aanscherpen en meer afdwingbaar maken. Dat gebeurt via nieuwe 'Europese wetten' – de zogenaamde *'Sixpack'* en *'Twopack'* – en een nieuw Europees verdrag. De belangrijkste wijzigingen zijn opgenomen in de *'Sixpack'* van vijf Europese verordeningen

en één Europese richtlijn.⁴ Concreet kunnen eurolanden wiens begroting op de ‘middellangetermijn’ afwijkt van het maximale tekort van 3% van het BNP in een ‘excessive debt procedure’ worden geplaatst op voordracht van de Europese Commissie. Landen riskeren daarbij een boete die kan oplopen tot 0,2% van het BNP. Boetes kunnen enkel worden vermeden indien een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten in de Raad tegen het voorstel stemt. Dit principe wordt de ‘omgekeerde gekwalificeerde meerderheid’ genoemd – het voorvoegsel ‘gekwalificeerd’ slaat hierbij op het feit dat niet alle landen bij zo’n stemming een gelijk gewicht krijgen. Grote landen zoals Duitsland wegen hierbij zwaarder door. De ‘Twopack’ versterkt dan weer de preventieve arm van het begrotingstoezicht en maakt het daarnaast mogelijk voor de Europese Commissie om een lidstaat onder ‘verscherpt toezicht’ te plaatsen. Concreet worden ook twee data belangrijk voor de landen van de eurozone. Tegen eind november moeten de lidstaten hun ontwerpbegroting indienen bij Europa, terwijl de definitieve begroting tegen eind april – samen het nationaal hervormingsprogramma – moet worden ingediend bij de Europese Commissie. De ‘Sixpack’ van Europese ‘wetten’ werd al goedgekeurd in 2011, terwijl er nu discussie gaande is over de goedkeuring van de ‘Twopack’ tussen de Commissie, het Europees Parlement en de Raad.

Daarnaast is er ook een nieuw verdrag die de begrotingsregels zelf aanscherpt: het *Begrotingsverdrag*. Dit nieuw pact staat eigenlijk los van de klassieke Europese wetgeving. Voortaan zou slechts een ‘structureel’ tekort worden getolereerd van 0,5% van het BNP. Wat een ‘structureel tekort’ precies inhoudt is voer voor discussie⁵, maar algemeen wordt het toch beschouwd als een verstrenging van de bestaande regels. Daarnaast moet elk jaar 1/20-ste van de staatsschuld boven de 60% van het BNP worden weggewerkt. Bij niet-naleving kunnen lidstaten elkaar voor het Europees Hof van Justitie dagen en het verdrag stelt duidelijk dat de naleving van het pact een voorwaarde is om hulp te kunnen krijgen van de Europese hulpfondsen. Dit verdrag moet nog worden bekrachtigd – in het jargon ‘geratificeerd’ – door de Belgische parlementen (zowel regionaal als federaal).

Meer competitiviteit

Het voornaamste initiatief om de competitiviteit te bevorderen werd genomen op de Europese top van maart 2011 met het zogenaamde ‘*Europact Plus*’. Andere courante namen zijn het ‘Pact voor de Euro’ of het ‘Competitiviteitspact’. Onder invloed van de Duitse bondskanselier Merkel kreeg het pact een uitgesproken neoliberale inhoud mee. Het akkoord moet opgevat worden als een opsomming van de politieke prioriteiten voor de landen van de eurozone. Naast de eurolanden ondertekende ook Denemarken, Polen, Letland, Lithouwen, Bulgarije en Roemenië de verklaring. Vier doelstellingen staan hierbij centraal: het bevorderen van de competitiviteit, het stimuleren van de tewerkstelling, de zorg voor de duurzaamheid van de publieke financiën en het waken over de financiële stabiliteit. Vooral onder de noemer van het stimuleren van de competitiviteit worden een hele resem van

⁴ Het grootste verschil tussen een verordening en een richtlijn is dat een verordening rechtstreeks van toepassing in alle lidstaten van de EU. Een richtlijn moet daarentegen worden omgezet in de nationale wetgeving.

⁵ Een ‘structureel tekort’ wordt meestal gedefinieerd als een het begrotingstekort dat gezuiverd wordt van de impact van de economische conjunctuur.

neoliberale maatregelen gesuggereerd waaronder het afschaffen van de automatische loonindex en de decentralisatie van het loonoverleg. Duurzame financieën moeten dan weer worden bereikt door het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd en het afschaffen van vervroegde uittredingsstelsels. Elk land moet jaarlijks aangeven hoe ze trachten te voldoen aan het doelstellingen van het akkoord en die hervormingen moeten worden opgenomen in hun nationale hervormingsprogramma's.

Een ander cruciaal element in het Europees economisch bestuur is de *'excessive imbalance procedure'* – wat ook opgenomen was in het 'Sixpack' aan Europese wetgeving. Concreet houdt de Europese Commissie 'scoreboards' bij inzake economische competitiviteit (bijvoorbeeld rond loonkosten). Elk jaar wordt de situatie van een lidstaat beoordeeld en (eventueel) ingedeeld als een 'gewoon' of een 'buitengewoon' onevenwicht. Telkens doet de Commissie aanbevelingen om dat onevenwicht te verhelpen. Bij buitengewone onevenwichten dreigt een boete van 0,1% BNP – deze sancties hangt enkele Zuid-Europese landen boven het hoofd. Boetes kunnen enkel vermeden worden via een 'omgekeerde gekwalificeerde meerderheid' van de lidstaten in de Raad van ministers – zoals hierboven uitgelegd.

Meer 'solidariteit'

In het voorjaar van 2010 had Griekenland dringend omvangrijke financiële steun nodig. De schuld herfinancieren op de private markt was ofwel niet langer mogelijk, of kon enkel tegen een exuberant hoge rente. De Griekse hulpvraag stelde de andere Europese landen voor een probleem. Rechtstreekse steun tussen eurolanden werd immers tot dan toe expliciet verboden in de Europese verdragen. Dat stelde Duitsland in de positie om sterke conditionaliteiten te verbinden aan de financiële steun. Een 'trojka' samengesteld door de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en het Internationaal Muntfonds moesten erop toezien dat de hulpontvangende landen voldoende vooruitgang boekten inzake hervormingen (budgettaire, arbeidsmarkt etc.). In 2010 en 2011 zagen zo uiteindelijk twee tijdelijke steunfondsen het licht: het Europees financieel stabiliseringsmechanisme van €40 miljard beheerd door de Europese Commissie en een Europese financiële stabiliseringsfaciliteit van €440 miljard beheerd door de lidstaten. Sinds het voorjaar van 2010 werd er al twee keer steun verleend aan Griekenland, kwam er een steunpakket van Portugal en Ierland en werden de Spaanse banken één keer rechtstreeks ondersteund. In de zomer van 2012 werd een permanent hulpfonds opgericht: het *Europees stabiliseringsmechanisme* (€500 miljard).

Andere initiatieven die verband houden met een sterkere solidariteit zijn het 'groenboek' van de Europese Commissie rond 'euro-obligaties' en de plannen rond de vorming van een 'bankenunie'. Een euro-obligatie houdt in dat eurolanden (deels) garant staan voor elkaars schuld en dat op die manier de rente voor de lidstaten naar beneden gaat – of toch ten minste voor de zwakke broertjes in de club. Investeerders zouden hierbij een lagere rente vragen, aangezien de eurozone in zijn geheel als meer kredietwaardig wordt beschouwd dan de afzonderlijke lidstaten. Tot nu toe bleef het echter nog een relatief vaag idee, aangezien het enkel werd opgenomen in een groenboek van de Europese Commissie. Een 'groenboek' is een verkennende nota vooraleer het echte wetgevende werk begint. De bankenunie – vervolgens – is dan weer het principe dat alle Europese landen samen

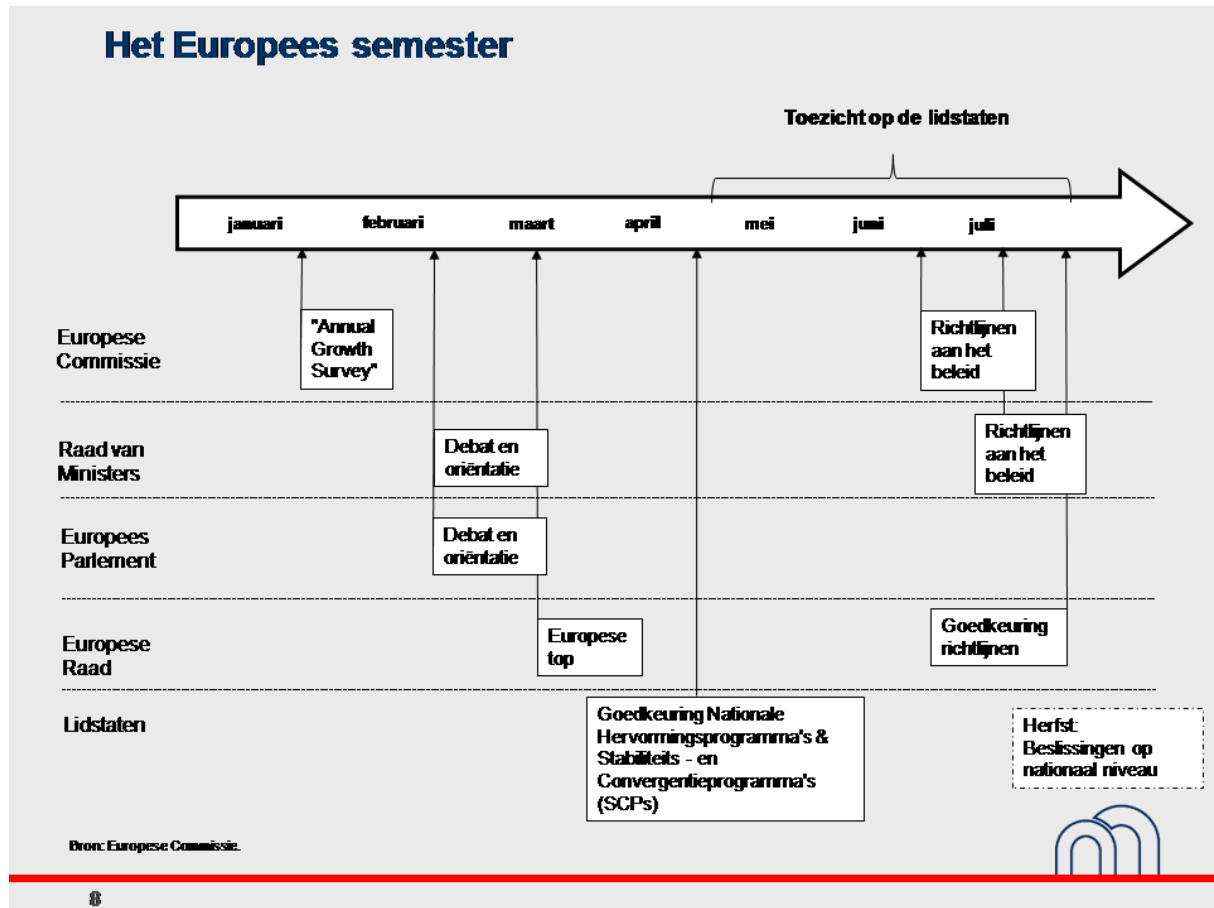
Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

garant staan voor elkaars grote banken. Op die manier moet vermeden worden dat – vooral kleine – landen in de problemen komen door het faillissement van enkele van hun grootbanken. Algemeen gesproken blijft voorlopig echter de solidariteit beperkt tot de instelling van het Europees hulpfonds. Daarenboven zijn deze transfers gekoppeld aan sterke conditionaliteiten.

Methodologie: het 'Europees semester'

Het geheel van hervormingen dat aan de lidstaten wordt gevraagd inzake begrotingsdiscipline, competitiviteit en de Europa 2020 doelstellingen zal worden opgevolgd in een beleidscyclus van zes maanden dat de naam 'Europees semester' meekrijgt. De Europese Commissie geeft jaarlijks de aftrap met de publicatie van de zogenaamde 'Annual Growth Survey' dat vooruit blik op het komende jaar en de beleidsprioriteiten bevat voor de Europese landen. In maart bespreken de Europese leiders de vooruitgang van de lidstaten – tijdens de zogenaamde 'lentetop'. Tegen eind april moeten de Europese lidstaten vervolgens hun begroting en hun national hervormingsprogramma indienen bij de Europese Commissie. In mei en juni formuleert de Europese Commissie aanbevelingen aan de lidstaten om begrotingstekorten te vermijden, onevenwichten te voorkomen en om de naleving van de EU2020-strategie te stimuleren. Begin juli wordt er over de aanbevelingen gestemd door de ministers van financiën. Belangrijk in het hele verhaal is de centrale rol die wordt toegedicht aan de ministers van financiën van de lidstaten – de zogenaamde ECOFIN-vergadering. ECOFIN is één van de formaties van de Raad van ministers binnen de Europese Unie. De ministers van de lidstaten vergaderen thematisch: er is ook een ministerraad voor sociale zaken of voor milieu. De ministers van financiën staan er voor gekend om weinig oog te hebben voor de sociale dimensie van de Europese strategie.

Aanbevelingen door de Europese Commissie aan België (juli 2012)

In het kader van de doorlichting van het national hervormingsprogramma deed de Europese Commissie zeven aanbevelingen aan België. De aanbevelingen zijn op zich niet bindend en België riskeert geen boetes bij niet-naleving. Toch hebben deze een hoog 'politiek gewicht'.

Aanbeveling 1. De Europese Commissie stelt voor om de begroting van 2012 uit te voeren zoals voorzien. Daarnaast moet worden gewaarborgd dat België het begrotingstekort kan wegwerken tegen 2015.

Aanbeveling 2. Europa vraagt een hervorming van de vervroegde uittredingsstelsels. Daarnaast wordt er voorgesteld om de pensioenleeftijd te koppelen aan de (stijgende) levensverwachting.

Aanbeveling 3. België wordt gevraagd om de kapitaalreserves van de zwakste banken te versterken.

Aanbeveling 4. Europa vraagt een hervorming van het systeem van automatische loonindexering. Concreet stelt Europa voor om te werken met zogenaamde 'all-in akkoorden', waarbij de afgesproken loonnorm ook de mogelijke indexeringen bevat.

Aanbeveling 5. De belasting op arbeid moet deels vervangen worden door milieutaksen.

Aanbeveling 6. Europa vraagt meer concurrentie in de distributiesector.

Aanbeveling 7. België moet de strijd opdrijven tegen de broeikasgassen.

De Europese Commissie deed ook een onderzoek naar macro-economische onevenwichten – die vooral kunnen worden opgevat als handelsonevenwichten. Voor België luidde het verdict dat het een 'gewoon' onevenwicht betreft – de facto kan de procedure hierdoor niet leiden tot een boete. Naast de hoge loonkost wordt echter ook het gebrek aan investeringen in opleiding als één van de centrale handicaps van de Belgische economie gezien.

Conclusie: een alternatief is mogelijk

De Europese Unie is in fundamentele transitie. Dé diepe economische crisis heeft aanleiding gegeven tot een stroom aan nieuwe Europese initiatieven. Weinig mensen behouden nog overzicht over de 'sixpacks', 'twopacks' en europacten van deze wereld. Toch is het belangrijk om dat te proberen. Achter het 'EU-jargon' gaat een fundamentele revolutie schuil. Via het toezicht op de nationale begrotingen en het bestrijden van handelsonevenwichten verruimt Europa zijn werkerterrein naar thema's die voordien tot de exclusieve bevoegdheden van de lidstaten behoorden – denk bijvoorbeeld aan ons systeem van automatische loonindexering of aan het pensioenstelsel. Weinig mensen zijn zich hiervan bewust. Of zoals de commissievoorzitter Barroso het zelf heeft verwoord: "What is going on is a silent revolution - a silent revolution in terms of stronger economic governance by small steps". De optimisten zullen stellen dat de Europese Commissie enkel aanbevelingen kan doen, maar tegelijkertijd hebben deze aanbevelingen een hoog politiek gewicht. Daarnaast dreigen bij te grote tekorten of bij handelsonevenwichten zware boetes. In feite zijn we getuige van een gedeeltelijk institutionalisering van het neoliberal beleid.

Op het moment van schrijven – januari 2013 – lijkt de Europese hervormingstrein echter nog niet tot stilstand te zijn gekomen. Tijdens de zomer van 2012 stelde Herman Van Rompuy – de Europese president⁶ - een nieuw 'masterplan' voor de Europese Unie voor onder de titel 'Towards a Genuine Economic and Monetary Union'. Hij voorzag de volmaking van de unie via vier werven: financieel, budgettair, economisch en democratisch. Eén van de ideeën die in het rapport wordt geopperd is om bilaterale akkoorden te sluiten met de lidstaten inzake de nationale hervormingen. Vanuit syndicale

⁶ De Europese president is diegene die de Europese toppen leidt en de facto een compromis moet zoeken tussen de staats- en regeringsleiders die daar aanwezig zijn.

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

zijde valt te vrezen dat hierdoor de landenaanbevelingen bindend zouden kunnen worden. Op de laatste Europese top (december 2012) werd de beslissing hierover op de lange baan geschoven.

De BBTK blijft er echter van overtuigd dat een alternatief mogelijk is. Immers, enkel dode vissen zwemmen met de stroom mee. Wij kiezen resoluut voor een sociaal én democratisch Europa! Lidstaten moeten de ruimte krijgen om – ook in tijden van crisis – de koopkracht van de mensen te versterken en om de langetermijninvesteringen – onder meer in onderwijs – te vrijwaren. Daarnaast moet er meer échte solidariteit komen tussen de lidstaten, met euro-obligaties, grotere structuurfondsen⁷ en een echt Europees investeringsfonds. In plaats van een obsessie voor competitie en concurrentie, ijveren wij voor een Europees minimumloon en voor degelijke arbeidsvoorwaarden voor alle Europese werknemers. Europa moet echter ook democratischer worden. Europese ambtenaren, alsook de leden van de Europese Commissie, moeten sterker worden gecontroleerd door het Europees Parlement én door de nationale parlementen. Europa mag geen beslissingen nemen 'boven de hoofden van de mensen'. Maar bovenal heeft Europa nood aan nieuwe ideeën. Het neoliberalisme heeft tijdens de crisis zijn failliet bewezen en het blijft dan ook verbazend dat de Europese leiders blijven vasthouden aan achterhaalde ideeën. Maar zoals een oud gezegde het mooi verwoordt: als is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt die wel. Laten we hopen dat deze brochure hiertoe een eerste aanzet was.

⁷ De Structuurfondsen zijn financiële instrumenten van de Europese Unie, die erop gericht zijn economische verschillen tussen de regio's te verkleinen.

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

EU lexicon

Automatische stabilisatoren

Bij een terugval in de economische groei zorgen de sociale uitgaven in het bijzonder – en de overheidsuitgaven in het algemeen – voor een ‘automatische stabilisering’ van de economie. Een bekend voorbeeld zijn de werkloosheidsuitkeringen : deze zorgen voor een behoud van de koopkracht van de werkloze. Op die manier wordt de macro-economische vraag gestabiliseerd. Automatische stabilisatoren zijn een alternatief voor (fiscale) stimuli – eenmalige uitgaven om de economie te stimuleren.

Begrotingspact

Het Begrotingspact (2012) – ook wel Budgettair Pact genoemd – is een nieuw Europees verdrag dat deels los staat van de klassieke Europese wetgeving. Het is een intergouvernementeel verdrag dat moet worden goedgekeurd – geratificeerd – door de lidstaten. Het verdrag voorziet in een aanscherping van de budgettaire regels voor de eurozone : voortaan zou slechts een ‘structureel tekort’ worden toegelaten van 0,5% van het BNP. In het bestaande Stabiliteits – en Groeipact was er tot nu toe sprake van een maximaal begrotingstekort van 3% van het BNP (gemeten over de middellange termijn). Daarnaast moeten de lidstaten elk jaar 1/20-ste van de ‘excessieve’ staatsschuld (boven de 60% van het BNP) wegwerken. Bij niet-naleving kunnen de ondertekende landen elkaar voor het Europees Hof van Justitie dagen en daarenboven wordt de goedkeuring van het Begrotingspact een voorwaarde om aanspraak te kunnen maken op middelen uit het Europees hulpfonds. België moet het pact nog ratificeren.

ECOFIN

De ECOFIN-vergadering is één van de formaties van de Raad van ministers – namelijk de bijeenkomst van de ministers van financiën. De Raad van ministers van de Europese Unie vergadert thematisch, er is m.a.w. ook een bijeenkomst van de ministers van sociale zaken, van milieu ... De ECOFIN-vergadering speelt een cruciale rol in het vernieuwd economisch bestuur binnen de Europese Unie. Concreet worden de boetes bij te grote begrotingstekorten (‘excessive debt procedure’) of bij ‘buitengewone’ onevenwichten (‘excessive imbalance procedure’) in deze vergadering goedgekeurd – via het principe van een ‘omgekeerde gekwalificeerde meerderheid’.

Europa 2020

De Europa 2020 strategie is de nieuwe 10-jaarlijkse strategie die de politieke prioriteiten uitzet voor de lidstaten van de Europese Unie. EU 2020 ging van start in 2010 en is de opvolger van de (deels mislukte) Lissabonstrategie. Vijf doelstellingen staan hierbij centraal op het vlak van : tewerkstelling, onderzoek en ontwikkeling, milieu, onderwijs en armoede. Lidstaten moeten hierbij jaarlijks een ‘voortgangsrapport’ indienen voor eind april : de zogenaamde ‘nationale hervormingsprogramma’s’.

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

Aan het niet halen van de EU2020-doelstellingen zijn – in tegenstelling tot het overtreden van de begrotingsregels – geen boetes verbonden.

Europact plus

Het 'Europact plus' staat ook bekend onder de namen 'Pact voor de Euro' of 'Competitiviteitspact'. Het pact is een verklaring dat toegevoegd werd aan de conclusie van een Europese top van maart 2011 en bevat de politieke prioriteiten inzake het sociaaleconomisch beleid. Het pact werd onderschreven door alle eurolanden en zes niet-eurolanden – waaronder Denemarken en Bulgarije. Vier doelstellingen staan centraal: het bevorderen van de competitiviteit, het stimuleren van de tewerkstelling, de zorg voor de duurzaamheid van de publieke financiën en het waken over de financiële stabiliteit. Vooral onder de noemer van het stimuleren van de competitiviteit worden een hele resem van neoliberale maatregelen gesuggereerd waaronder het afschaffen van de automatische loonindex en de decentralisatie van het loonoverleg.

Europees economisch herstelplan

Het Europees economisch herstelplan was de gezamenlijke aanpak van de Europese lidstaten om de economische crisis te lijf te gaan in het voorjaar van 2009. Een onmiddellijke budgettaire stimulans van 1,5% van het BNP en het vrijwaren van langetermijninvesteringen stonden hierbij centraal. Basisbeginselen waren solidariteit en sociale rechtvaardigheid. Later – vooral sinds het voorjaar van 2010 – werd de crisis meer en meer herverpakt als 'schulden crisis' of 'eurocrisis' en kwam de nadruk (disproportioneel) te liggen op budgettaire discipline.

Europees semester

Het Europees semester is een beleidscyclus van zes maanden (januari-juli), waarin de vooruitgang van de Europese lidstaten wordt opgevolgd op het vlak van : begrotingsdiscipline, hervorming van de arbeidsmarkt en de EU2020-doelstellingen. Het Europees semester start elk jaar in januari met de publicatie van 'Annual Growth Survey' door de Europese Commissie en bevat de economische vooruitzichten voor de hele unie. Het fungeert ook als leidraad voor de nationale hervormingsprogramma's van de lidstaten. Deze voortgangsrapporten moeten uiterlijk tegen eind april worden ingediend bij de Commissie. Uiteindelijk worden begin juli aanbevelingen gegeven aan de lidstaten. Deze worden goedgekeurd in de ECOFIN-vergadering op voordracht van de Europese Commissie.

Europees stabiliseringsmechanisme

Het Europees stabiliseringsmechanisme (ESM) is het permanent Europees hulpfonds voor de lidstaten in moeilijkheden dat van start ging op 1 juli 2012. Het fonds heeft een maximale leencapaciteit van €500 miljard. Aan hulp uit het ESM zijn strenge conditionaliteiten verbonden en de nationale hervormingen van de ontvangende landen worden opgevolgd door een 'trojka' gevormd door de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en het Internationaal Muntfonds. Het

Europees stabiliseringsmechanisme werd vooraf gegaan door tijdelijke fondsen zoals de Europese faciliteit voor financiële stabiliteit en het Europees financieel stabiliseringsmechanisme.

Europese richtlijn

Eén van de wetgevende mogelijkheden waarop de Europese Unie kan terugvallen, is de Europese richtlijn. Het specifieke aan een richtlijn is dat deze enkel bindend is voor de lidstaten met betrekking tot het 'te bereiken doel'. Concreet moet een Europees richtlijn telkens worden omgezet in de eigen nationale wetgeving. In het sociale domein worden enkel richtlijnen gestemd. Een bekend voorbeeld van een Europese richtlijn is de Arbeidstijdsrichtlijn uit 2003. Deze richtlijn schrijft onder meer een minimale vakantie voor van vier weken – wat bekend staat als het 'Europees verlof'.

Europese verordening

Een verordening is een soort 'Europese wet'. In tegenstelling tot een richtlijn moet deze niet worden omgezet in de wetgeving van de lidstaten. Verordeningen hebben rechtstreekse werking zowel met betrekking tot het 'te bereiken doel' als met betrekking tot het 'te gebruiken middel'. Europese verordeningen hebben ook voorrang op de nationale wetten. Een bekend voorbeeld is de verordening die de nieuwe 'excessieve debt procedure' instelt (2011) – een onderdeel van de 'sixpack' aan Europese wetten.

Excessieve debt procedure

Deze procedure werd ingevoerd via de 'sixpack' aan 'Europese wetten' van 2011. Landen die de begrotingsregels zoals opgenomen in het Stabiliteits- en Groeipact – maximaal tekort van 3% van het BNP – overtreden, kunnen in een 'excessive debt procedure' worden geplaatst. Bij buitensporige tekorten kan de Europese Commissie voorstellen de lidstaat te beboeten. Een financiële sanctie kan oplopen tot 0,2% van het BNP. Een boete is enkel te vermijden indien een (gekwalficeerde) meerderheid van de lidstaten in de Raad van ministers tegen dit voorstel stemt. Het principe is beter bekend als dat van de 'omgekeerde gekwalficeerde meerderheid'.

Excessive imbalance procedure

De 'excessive imbalance procedure' werd ingesteld via de 'sixpack' aan 'Europese wetten'. Concreet houdt de Europese Commissie 'scoreboards' bij in verband met macro-economische onevenwichten. Een voorbeeld hiervan is het vergelijken van de loonkost tussen de lidstaten. Bij onevenwichten – vooral handelsonevenwichten – doet de Commissie aanbevelingen om het probleem te verhelpen. Deze maken deel uit van de landenaanbevelingen die elk jaar in juli worden gemaakt. Bij 'buitengewone' onevenwichten dreigt een boete van 0,1% van het BNP. Een boete is enkel te vermijden indien een gekwalficeerde meerderheid van de lidstaten in de Raad er tegen stemt – het principe van de 'omgekeerde gekwalficeerde meerderheid'.

Lissabonstrategie

De Lissabonstrategie was de 10-jarige Europese strategie die werd aangenomen tijdens de Europese top van Lissabon (maart 2000). De centrale doelstelling was om van Europa de meest competitieve en concurrentiële kenniseconomie te maken door middel van een arbeidsmarktparticipatie van 70% en een jaarlijkse economische groei van 3%. Ook was er ten tijde van de Lissabontop een vage retoriek over het 'uitroeien van de armoede' tegen 2010. De oorspronkelijke strategie bestond in theorie uit drie gelijkwaardige componenten: het economische, het sociale en het ecologische. Na het Kok-rapport van 2004 vond er echter een heroriëntering plaats in de richting van een exclusieve focus op jobs en economische groei. Door de meeste waarnemers wordt de Lissabonstrategie als een mislukking aanzien. Europa 2020 werd in 2010 de opvolger van de Lissabonstrategie.

Nationaal hervormingsprogramma

In het kader van de Europa 2020 strategie moeten de lidstaten jaarlijks hun voortuitgang schetsen in 'nationale hervormingsprogramma's'. Deze moeten worden ingediend bij de Europese Commissie voor het eind van april en moeten worden opgesteld in overeenstemming met de 10 geïntegreerde richtlijnen. In het kader van het Europees semester doet de Commissie ook jaarlijks – in juli – aanbevelingen aan de lidstaten over hoe ze de centrale doelstellingen kunnen bereiken. Eén van de zeven aanbevelingen voor België was de afschaffing van de automatische loonindexering. Er zijn geen sancties verbonden aan het niet volgen van de Europese aanbevelingen.

Omgekeerde gekwalificeerde meerderheid

Een omgekeerde gekwalificeerde meerderheid houdt in dat een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten zich tegen een voorstel moet kanten. Het woord 'gekwalificeerd' houdt in dat niet elk land een gelijk gewicht krijgt bij de stemming. Sommige grote landen – zoals Duitsland – krijgen hierbij een hoger gewicht toebedeeld. Deze manier van besluitvorming is van toepassing bij de toekenning van boetes bij een 'excessief' begrotingstekort ('excessive debt procedure') of bij een 'buitengewoon' onevenwicht ('excessive imbalance procedure').

'Sixpack'

De term 'Sixpack' slaat op een pakket van zes 'Europese wetten' (2011) – vijf verordeningen en één richtlijn – dat zowel de 'excessive debt procedure' als de 'excessive imbalance procedure' instelt. Bij een excessief begrotingstekort dreigt een boete tot 0,2% van het BNP, terwijl bij een 'buitengewoon' onevenwicht een boete tot 0,1% van het BNP mogelijk is. Boetes kunnen enkel worden vermeden indien er een 'omgekeerde gekwalificeerde meerderheid' gevonden wordt onder de lidstaten.

Stabiliteits / Convergentieprogramma

In dit voortgangsrapport moeten de EU-lidstaten aangeven in welke mate hun nationale begrotingen voor de 'middellange termijn' in overeenstemming zijn met de Europese begrotingsregels – maximaal tekort van 3% van het BNP. In het kader van het Europees semester moeten lidstaten dat rapport voor eind april bij de Commissie indienen, samen met het nationaal hervormingsprogramma. Voor de landen uit de eurozone worden zo'n rapporten 'stabiliteitsprogramma's' genoemd, terwijl we voor de andere lidstaten spreken over 'convergentieprogramma's'.

Stabiliteits- en groeipact

Het Stabiliteits- en Groeipact werd afgesloten in 1997 en bevestigde de Maastrichtcriteria als centrale begrotingsregels voor de eurozone. Concreet wordt er een maximaal tekort getolereerd van 3% van het BNP en een maximale overheidsschuld van 60% van het BNP. Het verdrag beschrijft ook de procedure voor de controle op de nationale begrotingen. De facto werden de regels voor dé crisis niet nageleefd. In 2003 overtraden zowel Duitsland als Frankrijk de Maastrichtnormen, maar er volgde geen Europese veroordeling. De naleving van het Stabiliteits- en Groeipact wordt aangescherpt via de 'Europese wetten' opgenomen in de Sixpack en de Twopack.

'Twopack'

De 'twopack' is een pakket van twee nieuwe Europese verordeningen. De eerste verordening roept een sterker 'preventiemechanisme' voor wat de naleving van de begrotingsregels in het leven. Concreet moeten de lidstaten hun ontwerpbegroting al tegen eind november naar Europa doorsturen. Een tweede verordening stelt de Commissie in staat tot een 'verscherpt toezicht' van de landen in budgettaire moeilijkheden. Het institutionaliseert ook de 'trojkapraktijk' (Europese Commissie, Europese Centrale Bank, Internationaal Muntfonds) die de laatste jaren is gegroeid. Op dit moment discussiëren het Europees Parlement, de Commissie en de Raad over de goedkeuring van de 'Twopack'.

Van Rompuy-rapport

Het Rompuy-rapport is een nieuw 'masterplan' voor de hele Europese Unie. Het plan voorziet in de vervolmaking van de unie via vier werven : financieel, budgettair, economisch en met betrekking tot de democratische legitimiteit. Eén van de meest opmerkelijke ideeën is om bilaterale akkoorden te sluiten over de nationale hervormingen met elk van de lidstaten. De vrees bestaat hierbij dat de landenaanbevelingen van de Commissie een bindend karakter zouden krijgen. Tijdens de laatste Europese top (december 2012) werd de beslissing hierover op de lange baan geschoven.

Het Europees economisch bestuur

Een survivaalkit voor de syndicalist –
jan2013

Verdrag van Maastricht

Het Verdrag van Maastricht (1992) was één van de grote verdragswijzigingen in de geschiedenis van de Europese Unie, naast o.a. het Verdrag van Rome (1957) en het Verdrag van Lissabon (2007). Eén van de onderdelen van het verdrag was het vastleggen van de zogenaamde 'Maastrichtnormen' die fungeerden als toetredingsvoorwaarde tot de euro. Concreet werd er afgesproken dat het begrotingstekort maximaal 3% van het BNP mocht bedragen en dat de schuld maximaal 60% van het BNP mocht zijn. De facto werden de regels soepel geïnterpreteerd.